

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE

NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna: za Združene države (levo Chicago) in Kanada \$6.00 na leto, \$2.00 na pol leta, \$1.50 za štiri leta; za Chicago in Gleno \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; za London \$9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, \$3.00 for half year, \$1.50 for quarter year, \$0.75 for six months.

Čena oglaševanja po dogovoru. — Rokopisi se ne vračajo. — Advertni rates on agreement. — Manuscripts will not be returned.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

3637-59 St. Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS.

138

Domač drobiž

Obiskovalci razstave

Chicago. — Svetovno razstavo in urad SNPJ so obiskali: Mary Slogan, Mrs. M. Slogan, Mrs. Hauptman in Harry Harrison, La Salle, Ill.; Joe Smoltz, Detroit, Mich., gredeč s pogreba svojega umrlega brata John Smoltza v Chisholmu, Minn.; Anton Rupnik in njegov sin, Tony Terčelj, Strabane, Pa.

Smrtna nesreča

Roundup, Mont. — Luka Zupan (Zupancic), star 57 let in doma iz Vaučee vasi pri Trebnjem, se je 5. septembra peljal z avtom v Great Falls, kjer ima dve hčeri, drugi dan so ga pa našli med potjo v nekem potoku utopljene. Kako se je zgodila nesreča, ni znano. Bil je član društva št. 700 SNPJ. Pokojnik je bil star rudar, ki je 40 let svojega življenja delal v premogovnikih. Zapušča ženo, tri sinove in štiri hčere.

Roparski umor v starem kraju

Chicago. — Mary Petan je dobila vest, da sta bila njena oče in mati, Anton in Marija Ivanšek, umorjena po roparjih dne 14. septembra v vasi Bukovšek pri Brežicah. Zločinec ali zločinci so pobegnili. Ker niso našli gotovine pri njima, so ju ubili. Oče je bil star 74 let in zapušča v Ameriki sina in hčer, oba v Chicagu, v Argentini pa drugega sina.

Prosveta ima prav

New York. — Glas Naroda je 26. t. m. objavil dopis nekega "Ameriškega strica" iz Ljubljane, ki piše, da je Prosveta prav povedala v svojem članku, objavljenem 23. avgusta z naslovom "Beračenje iz starega kraja mora počakati," v katerem je zapisano, da "v starem kraju nas poznajo le takrat, kadar pričakujejo od nas denar."

Plavi orel izpodrinil unijsko znamko

Monterey, Cal. — Predsednik državne delavske federacije A. W. Hoch je tako navdušen za "new deal," da je na letni konvenciji te organizacije povedal delegatom, da je plavi orel izpodrinil unijsko znamko, pravilniki pa uniske pogodbe.

Konvencija je sprejela resolucijo za brezpogojno pomilostitev Toma Mooneyja. Izrekla se je tudi za revizijo kriminalne zakonodaje v svrhu, da se v bodoče prepreči slična krivica kakor v Mooneyjevem in Billingsovem slučaju. V enem letu se je članstvo federacije znižalo za 9000 in sedaj znaša 82.100, ki je organizirano v 26 centralnih delavskih unijah in 564 krajevnih postojankah.

Kriminalni sindikalizem proti stavkarjem

Helper, Utah. — Operatorji skušajo zdrobiti stavko rudarjev, katero vodi National Miners unija, a kriminalnim sindikalizmom, pod katero obtožbo so trije voditelji. Bili so izpušeni iz ječe pod poroštvom \$10.000 za vsakega.

Obtoženi so Paul Crouch, Charles Gwyn in Charles Werthebe. Edina evidenca proti njim je, da so rudarje uredili na piketiranje, kar v Utahu pod "novim dealom" pomeni — kriminalni sindikalizem.

Angleški radikalec sme v Ameriko

New York. — Stevilni protesti proti zanikanju vizuma angleškemu radikalnemu voditelju Tomu Mannu so toliko pomagali, da mu je delavski department dovolil prihod v Ameriko za 15

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Iz mojih zapiskov

Milwaukee, Wis. — Leseni del Majestic radio aparata, ki je stal v prodajalni \$250, je bil izgotovljen v masni produkciji velikih tovarov za malenkostno vsoto \$9.50, medtem ko so stali vsi notranji deli z vsem mehanizmom vred 36 dol. Oglasevalni stroški za vsak posamezni aparat so bili proračunjeni na 60 dol., prevozniki stroški za komad, na 12 dol., skupaj stroški \$117.50.

V tem se zrcali vsa blaznost sistema in sila, ki ga tira v pogin.

Samo za oglaševanje se je porabilo pri vsakem aparatu več kakor so bili stroški izdelka samega. Ker je v vseh ozirih in delih trgovine prevladovala taka anarhija, je pač razumljivo, da je prišlo do poloma.

Oglaševanje je rak rana v kapitalističnem sistemu. Če bi bile vse večje industrije last ljudstva, to je, če bi jih vodila in lastovala vlada in bi se torej izdelovalo za potrebe ljudstva ne pa za profit poedincev, bi imeli v tem oziru drugačno sliko. Državna tovarna bi prodala potom svoje prodajalne naravnost ljudstvu, blago bi prevzela na lastnih železnikah in ker bi bile cene nizke, bi ne bilo treba oglaševanja.

Tukajšnji kapitalistični dnevnik Milwaukee Journal je dne 16. t. m. priobčil članek, ki je nadvse značilen, posebno za ta reakcionarni dnevnik. Urednik opisuje kupanje svinj od farmarjev po vladnih agencijah. Meso teh živali je bilo namenjeno za dobrodelne ustanove, da ga razdelijo med brezposelne. Toda med nakupljenimi ščetinami je bilo tisoče premaljših živali, katerih meso baje ni bilo mogoče spraviti ali dati skozi "proces" prekajenja in soljenja. Pa so masne dele porabili za izdelovanje umetnih gnojil, drugo pa vrgli v reko Mississippi, katero so kmalu okužili. To se je zgodilo v St. Paulu, Minn., kasneje tudi v Chicagu in Omahi. Stotisoče funtov mesa so uničili, poleg tega pa je nastal zastoj pri prodaji gnojil, katerih cene je začela radi nadprodukcije padati.

Urednik imenovanega lista priznava, da je to blaznost, ker je v deželi milijone gladnih ljudi. Obenem omenja: "Ko je vlada p o k u p i l a pet milijonov svinj je nastalo vprašanje, kaj početi s koruzo, katero bi se drugače porabilo za krmo teh pokupljenih živali."

In potem nadaljuje: "Tisočkrat je bilo rečeno v teku zadnjih par let, da je naša (kapitalistična op. pisca) civilizacija razpadla, toda mi smo z brezbrizno gesto odgovarjali, da je to samo kričanje radikalcev, toda če se ozremo na take dogodke, moramo priznati, da je ta trditve tragično resnična."

Lačno ljudstvo in zavrženim mesom okužene reke. Raztrgano ljudstvo, toda bombaž podorjavajo in vlada plača za to še milijone. Milijone bolnih, zdravniki pa se nahajajo v krušnih vrstah. Tisoče poslopij razpada, ker ni denarja za popravila, 15 milijonov oseb pa še vedno išče zamaž dela.

Člani slov. socialističnega kluba v Detroitu hočejo torej, da se J. S. Z. razpusti in da postane Proletarec glasilo nekake zveze pevskih društev.

Sedaj, ko je tako nujno potrebno, da se delavstvo organizira ne samo politično, temveč tudi strokovno, pa pridejo s takim predlogom.

V našem mestu se delavski voditelji resno in z vso vneto bavijo z vprašanjem, kako razširiti razredno zavednost med delavstvom, kako ga izobraziti in privesti do spoznanja, kako neobhodno potrebne so delavstvu organizacije.

Kaže se na dejstvo, da delavstvo povečini še ne razumeva potrebe organizacije. Mnogo, mnogo je takih, kateri se v časih splošnega navdušenja pridružijo strokovni organizaciji, od katere potem pričakujejo za tiste prispevke čudeže in tudi vsestransko podporo. Taki na-

vadno kričijo o visokih prispevkih in ne pomislijo, da izdajo vsak mesec mnogo več denarja za nepotrebne, ali vsaj ne za neobhodno potrebne stvari.

Naši delavski voditelji zahtevajo, da začnejo tudi vse strokovne organizacije z obširnim izobraževalnim delom, potom organizatorjev, časopisov, knjig in brošur. Sedaj, ko se delavstvo spet pridružuje strokovnim organizacijam, je predvsem potrebno, da se to delavstvo poduči o namenu, pomenu in nalogah takih organizacij. Potrebno je, da se ga poduči o nevarnosti, ki preti delavstvu, ako ne bo trdno združeno, ker kapitalistična sila se bo vrgla na te organizacije v doglednem času, da jih razbije in uniči in delavstvo spet popolnoma podjarmi. Treba je poučiti to delavstvo, da le solidna, dobro disciplinirana armada, izvežbana in krepka bo zamogla odbiti naval kapitalističnih sil, ki se bo izvršil, kakor hitro bo naloga Nire končana, to je v dveh letih in tudi že poprej, kakor se razvidi iz vseh dosedanjih dogodkov.

Razpust J. S. Z. pa bi pomenil, da bi se prepustilo slovensko delavstvo brez vodilne sile, brez edinega vira, iz katerega lahko črpa pouk in izobrazbo v smislu razrednega boja.

Torej, namesto da bi sodrugi sedaj razpravljali o potrebi še krepkejšega in res smotrnega delovanja v tem smislu, namesto da bi pomagali iskati potov in virov za razširjanje razredne zavednosti in izobrazbe, pa prihajajo z idejo uničenja naše edine organizacije, ki nas vodi po poti napredka v boljše bodočnost.

Na mestu bi bilo sedaj pač vprašanje: kako dobiti sredstva za sistematično organizatorično delovanje med našim delavstvom. Kako priti na pomoč strokovnim organizacijam, katere ne morejo tako uspešno delovati med onimi, ki niso popolnoma vešč angleškega jezika.

To so naloge, to so težnje, o katerih bi morali razpravljati. Kako graditi, kako napredovati, kako doseči večje in popolnejše uspehe. Ta vprašanja bi morala biti na dnevnem redu, ne pa vprašanje, kako uničiti to kar smo s tolikimi žrtvami zgradili.

Frank Novak.

Poročilo s konference

Piney Fork, O. — Dne 24. sept. se je tu vršila konferenca soc. klubov in društev Prosvetne matice za vzhodni Ohio. Bila je dobro obiskana, tako tudi piknik. Dobro so bila zastopana mesta Bridgeport, Powhatan, Power Point, Glencoe, Barton in druga.

Predsedoval je s. John Rebol, zapisnik pa je vodil s. Matt. Tušek. Sodrugi Joseph Snoy je bil radi boleznj odsoten, poslal pa je konferenci obširno pismeno poročilo. Njega je nadomestoval podpisani.

Razprave so bile obširne, zanimive in stvarne. Naša konfe-

renca se je izrekla proti predlogu detroitskih klubov, da bi se razpustila Jugoslovanska socialistična zveza in da bi potem jugoslovanski soc. klubi spadali direktno k Ameriški socialistični stranki, Proletarec pa da bi postal glasilo neke delavske pevske zveze, ki je ni.

Čas še ni prišel, da bi se naša soc. zveza morala razpustiti. Če je bila taka zveza kdaj potrebna Jugoslovanom v Ameriki, je gotovo, da je najbolj potrebna ravno sedaj. Kajti reakcija vzdiguje glavo na vseh koncih in krajih. Poglejmo na prošlo deseto konvencijo Slovenske narodne podporne jednote!

Treba je, da smo na straži. S tem (gornjim) vprašanjem ali predlogom se bodo morale baviti tudi druge konference.

Vršila se je kolekta za Proletarca in nabrana vsota bo označena v konferenčnem zapisniku.

Prihodnja konferenca za to okrožje se bo vršila v Power Pointu, O. Datum bo objavljen pozneje.

Konferenca je soglasno sprejela sledečo resolucijo, da se jo priobči v Prosveti in Proletarcu:

"Ker si delavstvo v vzhodnem Ohiju in zapadni W. Virginiji po večini služi svoj kruh v premogovnikih, kjer je rudarska organizacija UMWA po krivdi konservativnih voditeljev propadla, kar je za ostale rudarje veliko razočaranje in šola, in ker je prišel čas, da si rudarji spet zgradimo oz. obnovimo močno rudarsko organizacijo, ki bo odgovarjala sedanjemu času napredka, je treba, da postavimo na odgovorna mesta progresivne voditelje, ki bodo delovali po sedanjem toku razvoja, zato smo sklenili na konferenci soc. klubov in društev Prosvetne matice JSZ dne 24. sept., da apeliramo in obenem pozivamo vse zavedno delavstvo organizirano v soc. stranki in na njih simpatičarje ter prijatelje, da gremo vsi takoj na delo in obnovimo United Mine Workers of America unijo, na vodstvo pa postavimo progresivne moke, ki bodo trdno in neomahljivo stali za trpeče delavstvo in ga vodili po poti napredne delavske izobrazbe mednarodnega svetovnega socializma ter ga usposabljali boriti se proti sedanjemu krivičnemu sistemu."

Naj dodam še to, kar se mi je gori omenjenega dne zjutraj zgodilo. Pred mojo kočjo sta se pripeljala s. M. Tušek in njegova soproga s tremi mladimi in lepimi sinovi. Matt me je nagovoril:

"Nace, pred 25 leti, ko sva na Glencoe fantovala in delala v jami, sem iz tvojih ust prvič slišal peti Marseljezo. Ob tvojem jubileju udeleževanja v delavskem gibanju, naj ti sedaj moji trije sinovi zaigrajo Marseljezo. Eden bo igral na piano, harmoniko, druga dva pa na tamburice."

Ginjen sem bil ob tem dogodku. Pred oči, v spomin mi je prišla preteklost. Tuškovim naj bo v priznanje za lep dar moja iskrena zahvala. Tuškovi trije sinovi so se rodili v istih prostorih,

v katerih sedaj stanuje družina Strajnar in jaz. Upam, da bom imel spet priliko te tri mladeniče slišati na prihodnji konferenci. Tušek je bil svoječasto jako aktiven v U. M. W. A. Bil je dober checkweighman ali tehtničar v Bellairu in njegovo ime je vzdano na rudarskem templju v ploščo, ker je bil član stavbinskega odbora. Sedaj vodi malo trgovino na Power Pointu. Svojem otrokom bo zapustil lepo dobo, ki se imenuje IZOBRAZBA.

Ker je s. Snoy v javnosti omenil moj jubilej, se zahvaljujem njemu in vsem ostalim, ki so mi poslali pismene čestitke in ki so mi čestitali ustmeno. Za mojo starost 65 let mi ni nič, rajši pa bi videl, da bi bil star 25 let.

Prvega soc. govornika sem slišal pred 40 leti. To je bil pokojni Anton Grablovič. Njegove besede, da je treba vsak mali dogodek ali priliko izrabiti v prid soc. propagande, so mi živno ostale v spominu. Ker mi ni za čast, zato izročam vso zadevo soc. stranki.

Po pravici lahko rečem, da sem vesel, da sem v socialistični stranki. Ako bi ne bil, bi morda bil sedaj kakšen kroničen pijanček brez vseh sredstev in drugim v napoto. Sedaj imam vsaj svojo lastno kočjo. In če bom "kdaj" umrl, bi rad umrl v moji koči.

Nace Ziemberger.

Dodatek k poročilu in zahvali

Waukegan, Ill. — Ker je bilo naše poročilo v Prosveti z dne 18. sept. pomanjkljivo, želimo dodati sledeče:

Pogreb naše drage matere Alojzije Valentinič je imelo v oskrbi Slovensko samostojno društvo, za kar se mu iskreno zahvaljujemo. Iskrena zahvala tudi za poklonjene cvetlice društvu, čitalnici SND, gospodinskemu odseku SND in ženskem odseku Zadrugne zveze.

Zalujoci ostali: Mary, Louis in Anton Valentinič.

Stari stranki so združili proti socializmu

Republikanci in demokratje nastopijo skupno pri mestnih volitvah v Readingu

Reading, Pa. — Pri primarnih volitvah za mestne urade, za dva koncilmana in tri člane šolskega odbora, so se republikanci in demokratje v tem mestu zopet združili proti socializmu in postavili enotno listo.

Svojo listo bo sicer imela vsaka stranka, ampak na obeh listah bodo eni in isti kandidati. Za koncilmana so republikanci postavili enega kandidata, demokratje pa enega in oba sta prodrla na obeh listah. Manj sreče so imeli pri primarnih volitvah pri šolskem odboru, ker se je poleg mašinskih kandidatov urinila na listo tudi Mrs. Fox.

Socialisti pravijo, da so z "united fronto" kapitalističnih strank prav zadovoljni, ker to delavcem odpira oči, da med njimi ni razlike. Volilni boj se bo sukal o vprašanjih razrednega boja in socialisti se že pripravljajo na eno najživahnejših kampanj.

Tudi pri zadnjih volitvah sta se bili združili obe stranki in le z malo večino glasov porazili socialiste, ki so prej imeli par let vladno popolnoma v svojih rokah. Socialistom ta poraz ni škodoval, ker je stranka takoj po volitvah narasla za več sto članov.

Enako ko v Readingu so se republikanci in demokratje združili tudi v par okoliških mestih, kjer so socialisti močan faktor. V Raureldalu so postavili skupnega kandidata proti sedanjemu socialističnemu županu Charlesu R. Yengerju.

Prvi stiskac zlata obtožen

New York. — Federalna vlada je obtožila Fredericka B. Campbella, bogatega odvetnika, ki noče izročiti svojega zlata federalni rezervi. Obtožnica se glasi, da Campbell do danes še ni prijavil federalnim oblastem, da ima v svoji posesti za \$200.574 zlata. To je prva obtožba te vrste.

Čikaška policija do novo delo

Varovati mora šole pred nemi dijaki. Za prvo se je bilo vse mobilizirano

Chicago. — (FP) — Lovljenja banditov, tatov in parjev vseh vrst je čikaška policija dobila nologo, da pazi tudi na šole, na študij, ki se vedno rebelirajo proti akademu odboru, ki hoče iz svoj atentatorski program vsako ceno.

Svojo upornost in nezvestost s šolskim odborom, ki skušali pokazati družbo šolski otvoritvi z večjo šolo. Policija pa je očividno šla tej nakani na sled še prčasno in je zastražila vse nješolske poslopja. Vse je mobilizirano: pehota, detekti, ki so se kretali med dijakij njenja in policija na mokolesih. Pazili so, da ni bil na noben razglas stavke sumljive dijakje takoj prijeto.

Kljub tej pozornosti in ni mobilizaciji pa policija mogla preprečiti stavke v šolah. Okrog tisoč dijakov Crane in še par drugih iz zapadni strani se je vseeno srečilo, da so prišli na cen prišli korakati v stavkovno monsterciji. Niso pa prišli, ker jih je policija pregledala in voditelje aretirala.

Za aretirane dijakje se vzela postojanka Civil Liberties unije, ki je zanje preskušala poročila in jih pred sodno zagovarjala. Radi bojazni "raw dealom" so trije zli porotno obravnavo, ostalo so prepustili milosti sodni ki je po lekciji o patriotizmu porednosti vse izpuščili.

Šolska situacija je tam je bila. Par dni pred odpisom je zgedalo, da bo šolski bor nekoliko popustil. Neseji je bil že zaključil, da odlovil vseh učiteljev telov ampak jih dvesto uposil, bilo dokazano, da bi s t rakom odbor lahko pa prihranil. Naslednji dan sklep porušil, ker je oč prišel izza kulis misterij kaz tistih sil, ki kontrolirajo kaško vlado — bankirji industrialci.

Ti so prišli do zaključka bi bilo neumestno trošiti za šolanje delavskih otrok katerih se ve, da za mnogo dela. Za take ljudi je izrazba nepotrebna in p denarja. To je stališče čilevebanditov, ki so distiktentat na tukajšnji ljudski sistem.

RUDARJI SKUŠAJO RAZNITI STAVKO

(Nadaljevanje s 1. strani) karjem že večkrat ukazali, morajo vrniti na delo, "sabotirajo" Niro in na Rooseveltu, kar je vsekam otizma. Radi tega so močno jezni na Lewisa in voditelje ter pravijo, da njimi obravnavali, ko zmagatej stavki.

Tudi Nira in Roosevelt ta med njimi več toliko za be. Pred štirinajstimi dne videli v Rooseveltu svojega zesa, v Niri pa biblijo. Da več ne omenjajo. Plavi orel terim so si še pred tedni čali" avte in okna, rapidenja. Zgubil je vso čarljivo so rudarji spoznali, da teklaraki trust ne mara zanj ne toliko, da bi jim prišlo nijo.

Proti rudarjem vodi kampanjo tudi "liberalni" burgh Press. Prinaša rudarjem nuke, v katerih rudarjem veduje, kako so nepotrebni ker stavkajo. Lewisa pa čuje in ga hvali. Rezultat je, da je cirkulacija tega močno pagla v vseh rud naselbinah na račun Hearga Pittsburgh Sun Telegra ki prinaša simpatična porstavki.

O določi v pravilnikugodbi, ki prepoveduje stavdarji večinoma moke. Tudi jemljejo resno, ker so mda bodo stavkali, kadar je do razmere v to prišle. Td razmere jim tudi unijaki vodice jim tudi unijaki vodice morejo vzeti. Uvidevajo ta Frickove družbe ne bo nihgi prišli na primanje utikor sami.

Henri Barbusse, znani francoski radikalni pisatelj, ki je zdaj na obisku v Združenih državah.

Louis Adamič

SMEH V DŽUNGLI

AVTIOBIOGRAFIJA AMERIŠKEGA PRISILJENCA
Poslovenil Stanko Leben

PREDGOVOR

Ta knjiga pripoveduje o vplivih, ki so me v letu 1913. kot štirinajstletnega dečka odločili, da sem zapustil rodno deželo v Evropi in se napotil v Ameriko; pripoveduje nadalje o stvareh, ki sem jih izkusil kot priseljence, živčev po raznih krajih Združenih držav, o stvareh, ki so videti zanimive ali pomembne ali pa zgolj meni osebno prijetne in so prav sedaj našle svoj izraz. Knjiga nima namena, biti popoln lastni življenjski (če je kaj takega sploh mogoče).

Priseljevanje je bilo važen činitelj v gradnji Amerike. Priseljenski tok v zadnjih sedmih ali osmih desetletjih, zlasti okoli 1890. do 1914. je naplavljal veliko število mojih rojakov, ki so jim vzdeli ime "Bohunks" ali "Hunkies", to je Slovani z Balkana ter iz vzhodne in srednje Evrope; v nepreračunljivi meri so ti priseljenci prispevali kot delavci k današnji gmotni veličini in sili Združenih držav, dasi ta donesek še ni splošno priznan. "Mnogo našega dela in naše sile tiči skrepane v poslopih newyorških, v zgradbah drugih mest, v železnicah in mostovih Amerike..."

Z druge strani pa je seveda priseljevanje v nemali meri krivo dejstvo, da so Združene države danes bolj džungla kakor civilizacija, dežela silne gospodarske, socialne, duhovne in umstvene zmede in stiske, v kateri je vsaj meni se tako zdi — nekaj dejanskega smisla za malo humorja najdragocenejše, kar more imeti rahločuten in razumen človek.

Sedaj je konec priseljevanja. Združene države so anelo napis "Dobro došli". To dejstvo se mi zdi eno izmed najbolj značilnih v sodobnem državnem življenju Amerike. Zato morda ni neumestno ali presmelo, če tudi jaz pridnem v teh dneh delo na polico, dokaj redko zastavljeno s avtobiografskimi deli izpod peresa priseljencev.

Yaddo, v oktobru 1931.

Louis Adamič.

PRVI DEL

ZAKAJ SEM ŠEL V AMERIKO

PRVO POGLAVJE

"Amerikanci" na Kranjskem

I

Ko mi je bilo devet let, pa tudi že prej, me je v moji rodni vasi, v Blatu na Kranjskem — tedaj slovenski vojvodini avstrijski, sedaj delu Jugoslavije — čudno presunilo vsakokrat, kadar se je kdo iz te male naselbine povrnil iz Amerike.

Pred petimi ali šestimi leti, tako sem slišal pripovedovati, je bil mož na tistem zapustil domačo vas in se odpravil v Združene države, reven kmetič, oblečen v domačo tkanino, z brki pod nosom in s culo na hrbtu; sedaj pa gladko obrat "Amerikane", postavljajoč se v obleki iz modrega serža, v čevljih na gumbce, zelo širokih v prstih in z gumijevimi podpetniki, s črnim klobukom ozkih krajevcev, s svetlim ovratnikom iz celuloide in z živobarvno ovratnico, še bolj živo in kričečo zaradi vanjo zatakne bleščeče igle v obliki konjske podkve, o kateri se je šušljalo, da je zlata; njegova kovčega iz umetnega usnja in prevezana z jermenji, pa sta trebušasto štrlela od samih daril iz Amerike, namenjenih sorodnikom in znancem po vasi. V devetih od desetih primerov se je bil možakar izselil iz gospodarskega obupa, z denarjem, izposojenim od kakoga sorodnika v Združenih državah; sedaj pa so v vasi govorili, da premore svojih eden do tri tisoč ameriških dolarjev. Za moje oči je v resnici nosil vse znake premožnega človeka. In če bi rekel, da je pretresel mojo otroško domišljijo, bi bilo to milo povedano. Korak za korakom sem mu sledil z drugimi dečki iz vasi, ko je hodil po vasi okoli sorodnikov in prijateljev, deleč jim darila, in z odprtimi usti in očmi sem visel na vsaki njegovi besedi in kretnji.

In ko je potem prvo nedeljo po svoji vrnitvi ta denarni mogotec in imetnik sedel v krčmi ali pod lipo pred gostilnico v Blatu, sem se prerinil, če je bilo količkaj mogoče, tako blizu, da me je doseglo njegovo govorjenje; obdan od vaščanov je naročal vina in klobas za vsa-

kega novodošleca, plačeval godcem, razkladal na dolgo in imenitno o Ameriki, njenem bogastvu in prostranosti, o svojih skušnjah kot delavec po premogovnikih v Zapadni Virginiji ali Kansasu ali po jeklarnah v Pennsylvaniji, primerjajoč in rešetajoč pri tem svoje opazke o položaju v Združenih državah z drugimi domačimi "Amerikanci", ki so se bili vrnili pred njim.

Pod blagim vplivom čevčka, često pa tudi še docela treznih, so ti možje iz Amerike, na široko, bahavo in romantično pripovedovali, kako so bili spretni in kaj vse so naredili kot delavci, pa o plačah, ki so jih služili po krajih, kakor Wilkes-Barre ali Carbondale, Pennsylvaniji, ali Wheeling, West Virginia, Pueblo, Colorado, Butte in Montana, sploh o krajih, ljudeh, stvareh ali zadevah iz novega sveta. Ti možje, ki so se vračali v rodno vas, bodisi za stalno ali samo na obisk, so bili zvečine neomikani težaki, možje mišičastih rok in močnih pleč, "Bohunks" ali "Hunkies", kakor so jim deli v Združenih državah, prešerno veselili in ponosni na trdo delo, ki napne vse mišice. Razen tega pa zdaj, ko so se vrnili domov, niso bili več zgolj blago na delovnem trgu, "delavske pare" ali "meždni sužnji", za kakršne so jih v Ameriki šteli levičarski agitatorji, marveč pustolovci, daljni sorodniki Marka Pola, ki so se srečno vrnili iz daljne dežele, junaki v svojih očeh kakor tudi v očeh svojih sovaščanov. Zato je bilo tudi čisto naravno, da so povečali in pretiravali svoja junaštva ter na dolgo in široko razpredali o ugodnih prilikah, ki jih je mogoče najti v Ameriki. Njihovo prevzetovanje nemara nikoli ni bilo docela brez vsake dejanske podlage...

Spominjam se, kako pazljivo sem jim prisluškoval in kako se je ob njihovem pripovedovanju porajala v meni misel, da bi šel v Ameriko, ko mi je bilo še osem ali devet let.

Takrat in še nekaj let pozneje sem si predstavljal Združene države kot velik, čudovit, nekam fantastičen kraj, kot "zlato deželo", neke vrste zemeljski raj, kot obljubljeno deželo, in to več kakor samo v enem smislu; pred očmi mi je lebdele tako ogromna, da je ni mogoče obseči z mislijo, tisoč in tisoč milj preko morij, nedopovedljivo razburljiva, vrveča in drhteča, brez vsake primere z nekazno, spokojno, ljubko kranjsko deželico; kraj, poln gibanja in trusca, kjer se samo ob sebi vsak dan gode stvari, ki bi bile v Blatu nedosegljive in nemožne niti v mislih.

V Ameriki si je v kratkem času mogoče nagraditi kupe denarja, pridobiti si neizmernih posestev, nositi bel ovratnik in imeti čevlje zlikane kakor gospod, jesti bel kruh, juho in meso ob delavnikih kakor ob nedeljah, tudi če je človek spčetka samo čisto navaden delavec. V Blatu ni nihče jedel belega kruha, juhe in mesa, razen ob nedeljah in praznikih, in še takrat le zelo redki izmed vaščanov.

V Ameriki človeku ni treba ostati preprost delavec do konca dni. Videti je, da je tam vsakdo brez izjeme enako vreden in dober. Na dvanaestorice ali morda še več, na stotine celo je priseljencev v Združenih državah, nekoč kmetov in delavcev z Balkana, iz Kranjske, Štajerske, Koroske, Hrvaške, Banata, Dalmacije, Bosne, Črne gore in Srbije, pa iz Poljske, Slovaške, Češke in od drugih, ki so si v dveh ali treh letih prislužili in prihranili dovolj denarja z delom po premogovnikih ali jeklarnah v Pennsylvaniji, Ohiju in Illinoisu, da so se preselili v kraje po imenih Minnesota, Wisconsin in Nebraska ter si tam nakupili zemljišča, izmed katerih je sleherni razsežnejše od vseh zemljišč, ki so jim lastniki kmetje iz Blata... Oh, brezmejna je Amerika, brezmejna!

(Dalje prihodnjik.)

moja dobra! Najlepši dober dan vam voščil baron Luka!"

"Bog daj dober dan, Luka!" je odzdravila mati in se zasmejala šaljivcu. "Ali bi res rad orehov?"

"Res, res, nič se ne šalim," je pokimal berač z glavo. "Toda glavo stavim, da ne uganete, mamica, zakaj si baron Luka želi danes ravno orehov?"

"Pa res ne bom uganila! Ponašadi berači ne prosijo za orehe, ampak za kruh, slanino, maslo, fižol in druge take stvari."

Berač je sedel na prag kraj mene in si položil malho na kolena.

"Tako je!" je rekel. "Mlad bi bil rad spet, tako mlad in vesel in zadovoljen, kakor je ta-le tukaj, vaš sinček, mamica moja lepa! Mlad, da mlad zopet enkrat! In zato vas prosim za orehe!"

"Saj sama ne vem, če te prav razumem ali ne," si je šla mati z dlanjo preko čela. "Tako čudno govoriš, Luka... Norčav si bil, odkar te poznam, ampak v tej stvari bi ne bilo treba norčavosti!"

"O, norčav pa ne!" se je prestrašil berač, ko je videl materin resni obraz. "Toda tukaj, mamica, glejte to mojo malho! Široka je in ohlapna, in vsa različna ropotija je že v njej; ropotija, ki me spominja na starost in kako sem reven in ubog. Samo nobenih takih stvari ni notri, ki bi me spominjale na mladost. Dajte mi orehov, mamica, samo malo, dva, tri, pet — orehi me spominjajo na mojo mladost."

Tedaj se je mati zasmejala.

"Glej ga, modrijana, glej! No, ti bom pa prinesla par orehov, četudi jih imamo malo pri hiši. Samo da se ti bo izpolnila želja, Luka, in da boš spet enkrat mlad!"

"Tako, tako," se je razveselil Luka, ko mu je prinesla mati orehe. Vstal je, stresel orehe v malho, potem pa prijel za palico in se zahvaljeval: "Tisočkrat vam lepa hvala, mamica moja prebaga! Zdaj bom lahko hodil, ker ste me pomladili z orehi. Poromal bom gor na tisti hrib, tam ima Jernač svojo hišo in mi zmerom postreže s hruševcem in s kruhom, včasih mi vrže tudi kaj mastnega v malho. Hodil bom in vso pot bom stresal z orehi in se spominjal tistih lepih časov, ko sem bil tudi jaz tako mlad in tako poskočen kakor je ta-le vaš kraljiček, vaš sinko! E, sveti Miklavž in orehi...! Tam smo sedeli otroci, v gorki sobi, se smejali in trli orehe pa jedli sladka jedra... To je bila mladost, sladka jedra! — A zdaj! Samo lupine so nam ostale, in še te so plesnive... Pa kaj to! Spet je mlad Luka, baron Luka! To bom prepeval po poti! Zbogom, mamica, zbogom, sinko mladi!"

In berač Luka je kakor pomlajen odšel od naše hiše. Jaz pa sem obsedel na pragu, gledal za njim in se čudil, kako lahko je korakal siromak po bregu navkreber, ter tisti hip sklenil, da bom storil z orehi, kadar bom star in vsem napoti, tudi jaz tako kakor — berač Luka...

BAKTERIJE — ZDRAVILO BOLEZNI

Na univerzitetni kliniki v Münstru so preizkusili z najlepšim uspehom nenavadno zdravilno metodo.

Na primernih redvih so vzgajali v velikih množinah tako zvalne toplotne (termofilne) bakterije, ki proizvajajo s svojimi življenjskimi procesi stalno, enakomerno toploto 65 do 68 stopinj.

Ta toplota je za marsikatero medicinsko svrhu sijajno uporabljiva in ni treba drugega, kakor da položijo na pacienta s temi bakterijami napolnjene obkladke.

Takane obkladke so uporabili na omenjeni kliniki zlasti profi vsakovrstnim obolenjem v sklepih in v primerih srčnih motenj. Tudi pri želodčnih oteklinah je pokazala nova metoda že s prvim obkladkom presenetljive uspehe, bolečine so na mah nehale.

Pacient prenaša te obkladke brez težave še po 12 urah, kar se ne dogaja pri drugih ogrevalnih načinih.

Čikaška razstava: Pogled na razstavišče ponoči iz Južni del otoka.

Zvezda je eksplodirala

Naravni pojavi v "skrivnostnem" vesoljstvu

Na kodanjsko zvezdarno je prispela te dni brzojavka, ki pravi, da je po svojem proučevanju kometov znani ameriški zvezdoslovec Peltier opazoval v ozvezdju Kačarja novo zvezdo.

Že pred daljšim časom so to zvezdo opazovali različni raziskovalci in so ugotovili, da ji svetloba naglo narašča, 12. avg. je žarela že tako močno, da jo je bilo videti tudi s prostim očesom. V naslednjih dneh je začela blebeti, tako da je neoboroženo oko že 16. ni moglo več opaziti. Videli so jo le še z manjšimi daljnogledi, potem pa je postala njena svetloba tako šibka, da je treba že močnejših teleskopov.

Zvezde te vrste, ki jih znanost imenuje "novae" (nove zvezde), nikakor niso redek nebesni pojav. Od kar je slavni Tycho de Brahe v Pragi odkril v ozvezdju Kasiopeje prvo znamenito "novo zvezdo", ki je hipoma zažarela in potem spet ugasnila za neoboroženo oko, odkrivajo zvezdoslovci vsako leto pet do deset takšnih zvezd. Njih pravo število bo seveda še znatno večje. Peltierova zvezda zavzema med njimi nekakšno izjemno stališče, že zato, ker letos nikakor ni prvič zažarela s takšno močjo in spet obledele, temveč jo je v podobnem položaju opazovala že pred 32 leti ameriška astronomka amaterka Viljemina Flemingova.

Navzlic svoji uvrstitvi med nove zvezde, ta zvezda astronomom nikakor ni nova, temveč je že dolgo zabeležena v nebesnih atlantih pod imenom "Ophiuchi 4". Pred 82 leti pa nje zažarenje ni bilo tako močno kakor letos. Vsekako je silno redek primer, da se nova zvezda dvakrat javi na takšen način.

Kako si znanost razlaga jav novih zvezd? Na to do še nimamo neoporečnega odgovora. Vse teorije o tem pojavu si edine v tem, da gre za plovizna dogajanja v notranjosti ogromnih žarečih plinskih krogov, ki jih predstavljajo nove zvezde. Vse teorije, v katerih se vselej pojavijo, so si edine v tem, da gre za plovizna dogajanja v notranjosti ogromnih žarečih plinskih krogov, ki jih predstavljajo nove zvezde. Vse teorije, v katerih se vselej pojavijo, so si edine v tem, da gre za plovizna dogajanja v notranjosti ogromnih žarečih plinskih krogov, ki jih predstavljajo nove zvezde.

BAKTERIJE V OZRA VELEMEST

Neki pariški bakteriolog zastavlja nalogo, da preišče terije v vele mestnem okolju. Pri tem je ugotovil, da se mikrobi silno množijo in da dosežejo pred zahodom sonca višje, pa pometa s temi opasnimi ziti človeškega zdravja.

Velemestni zrak je v jutranjih urah skoraj popolnoma čist. Ob 7. zjutraj je učenjak v gotovi količini 640 bacilov. Tri ure po tem se bakterije v isti količini pomnožijo za 120 telescev, jih je bilo že 23.000, ob popoldne 72.000, zvečer mrakom pa že blizu 100.000 velja za Pariz, a kaže, da ljudje v vele mestih prav, če vstajajo že v jutranjih urah.

Agitirajte za Provo

TISKARNA S.N.P.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča d

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLAN S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojava dajo vodstvo tiskarne Cene zmerno, unijako dele prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTER

2657-59 So. Lawndale Avenue
Telefon Rockwell 1964
Chicago, Ill.

Tam se dolo ne šolje tudi vna utamova pajamla

BARON LUKA

Spisal Zvonimir Kosm

Nikoli več nisem bil pozneje v življenju tako srečen kakor takrat. Še sonce je lepše sijalo in rože so vae slajše dehtele — saj sem bil vendar mlad in doma, med svojimi, bil sem na Jagnjenici.

Travniki so bili takrat polni dehtečega cvetja. Sprehajal sem se po cvetočih livadah, trgati vijolice in se pogovarjal s pticami; krenil sem na prijazno dobrovo, obraslo z belimi brezami, zavil sem v žumetci gozd, v mrak njegovih tajinstvenih senc. Povsod, kamorkoli sem prišel, sem bil doma. Veverice so bile moje prijateljice, kosi in slaveli so me poznali in ljubili, in tudi jaz sem vse poznal in ljubil.

Naša hiša je stala na holmu. Okna so se svetila v solnce in prijazno mežikala mimoidočim, naj krenejo v našo utico, da jim postreže moja mati z jabolčnikom in kruhom. Tako je bil naš dom postajališče trudnih popotnikov in beračev. Z mnogimi sem se razgovarjal in vsi so se mi smilili; v obraze so bili požolteli od gladi in pomanjkanja, bili so raztrgani in so po-

največ šepali in se opirali na krivenečaste palice.

Popotniki in berači so pili in jedli ter pripovedovali čudne zgodbe, ki so se mi zdele vse strašne in grozne: kako da je zasulo tam v rudokopu več rudarjev, kako da je povozil vlak neko deklico, in kako da je pogorela tam nekje za ono goro vsa vas. Mati je poslušala te zgodbe in zmajevala z glavo, jaz pa sem se navsezadnje naveličal poslušati ter sem pobegnil iz utice. Ko sem ležal pozneje na trati kraj pota, sem videl, kako odhajajo popotniki in berači, pokrepčani in hvaležni, od naše hiše po bregu navzgor in dobro mi je bilo pri srcu — sam nisem vedel, zakaj.

Nekoč se je vlegel k meni v travo berač, raztrgan in kosmat v lica, tako da me je bilo groza, samo če sem se ozrl vanj. Nagnil je svoj rumeni obraz prav do mene in me zelenkasto pogledal, potem se je rezko zasmel, odložil malho kraj sebe in se počohljaj po košati bradi. Naenkrat je usločil roko in me pobozal po glavi.

"Ej, dobro tehi, ko imaš še mater in si mlad!"

Debelo sem ga gledal in ga nisem razumel. Samo silno smešen se mi je zdel, ko si je čoh-

ljal brado, vlačil iz svoje malhe suhe skorje, hruške, pečlje, koščice in ostanke raznega papirja, vse to pomešano, ter momljal pri vsem tem opraviču kakor star medved.

Tisti berač mi je pravil to-le: "Veš, mladi moj, kaj ti dem: poslušaj me, kajti jaz sem učen. Dosti sveta sem že obhodil, dosti hudega sem že okusil na svetu tem! Zdaj ti pa povem se to-le: pojdi in prinesi mi orehov!"

Začudil sem se:

"Pa kaj boste z orehi?"

"Oje! Ne veš?" se je povahljaj kosmatinec po travi in trebih se mu je stresel od smeha.

"Pojdi domov in reci materi, da bi baron Luka rad orehov!"

"Pa kdo je baron Luka?" sem se začudil še bolj.

"Baron Luka — to sem jaz!" se je potkal berač s pestjo po prsih. "Le hitro stori tako, kakor sem ti rekel, saj tvoja mati me dobro pozna!"

Ubogal sem ga in šel domov.

"Baron Luka bi rad orehov!"

Mati je prišla iz kuhinje.

"Pa kje je?"

"V travi leži in orehov čaka."

"Ne, ne — saj ne ležim!" se je oglašil v tem trenutku berač, ki je bil medtem prišel do praga. "Dober dan, mamica